

DISSERTATIO JURIDICA

1712, 506

DE
USU PRACTICO

TITULI INSTITUTIONUM

DE HIS, QUI SUI VEL ALIE-
NI JURIS SUNT,

74

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSÆ, MARCHIONE BRAN-
DENB. DUCATUS MAGDEB. GUBERNAT.

&c. &c. &c.

PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO,
POTENTISSIMI BORUSSÆ REGIS CONSILIARIO
INTIMO, UNIVERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTORE
AC PROFESSORE PRIMARIO, ET FACULTATIS JURIDICÆ
ORDINARIO,

IN ALMA FRIDERICIANA
IN AUDITORIO MAJORI

73

d. 20. Julii MDCCXII.

Publico Eruditorum examini submitter,

JOANNES BURCARDUS VerPoortenn/
Coburgensis.

HALÆ MAGDEBURGICÆ, LITERIS Salfeldianis.

DISSERTATIO JURIDICA

DE
USU PRACTICO

TITULI INSTITUTIONUM

DE HIS, QUI SUIVET ALIE

IN TERRIS SUNT,

Quam

RECTORI MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPIS AC DOMINO,

DN. WILHELMO

PRINCIPIS BORUSSIE, MARCHIONIS BRAN-

DENB. DUCATUS MAGDEB. GUBERNAT.

1782. 8c. 8c.

DE REGE

DN. CHRISTIANO THOMASIO

POTENTISSIMI BORUSSIE REGIS CONSILARIO

INTIMO, UNIVERSITATIS FRIDERICIANAE DIRECTORE

AC PROFESSORE PRIMARIO ET FACULTATIS JURIDICAE

ORDINARIO,

IN ALMA FRIDERICIANA

IN AUDITORIUM MAJOREM

A. 1782. MDCCCLXXII

Publico Fridericiano ex officio subnuncii

JOHANNES BERNHARDUS DE PÖCKELMANN

Coburgensis.

MAGD. MAGDEBURGICAE, LIBRARIIS CAELLEBRANIS

DISSERTATIO

de

Usu practico tituli Institutionum
de his, qui sui vel alieni juris sunt.

CAPUT I.

Sententia & emendatio juris Romani.

SUMMARIA.

Tribonianus divisionem hominum in cives & peregrinos
omisit. §. I. Non habet ea usum practicum apud Germa-
nos. §. II. Divisio hominum in sui vel alieni juris. §. III.
Fundamentum status familia. §. IV. Definitio homi-
num sui vel alieni juris. §. V. Materfam. seu uxor ad
quam classem referenda. §. VI. Potestatis domesticæ
significatus politicus. §. VII. Diversus a significatu ju-
ridico. §. VIII. Personarum sui & alieni juris plenior
definitio. §. IX. Uxor est persona sui juris. §. X. Re-
spondetur dissentientibus. §. XI. An servi recte refe-
rantur ad personas alieni juris? §. XII. Probatio Justi-
niana. §. XIII. Methodus Justiniana iterum notata.
§. XIV. Juris vitæ & necis conceptus genuinus. §. XV.
Distinctus plane a vulgari. §. XVI. Respondetur dissen-
tienti.

tientibus. §. XVII. *Includit tamen impunitatem.* §. XIX. *Sevitia & humanitas accidentia sunt juris vitæ & necis.* §. XIX. *Juris vitæ & necis decrements.* Lex Petronia. §. XX. *Sub Nerone lata.* §. XXI. *Sevitia Pollionis in servos.* §. XXII. *Item Demophili & Megalidis.* §. XXIII. *Jus vitæ & necis dominorum non quadrat ad rationem Status Monarchiarum.* §. XXIV. *Testimonium Seneca.* §. XXV. *Difficulus tamen legibus istis abrogatum jus vitæ & necis.* §. XXVI. *Hadriani coercitio extraordinaria Umbricia.* §. XXVII. *Leges ejusdem alia in favorem servorum.* §. XXVIII. *Antonini constitutio generalis.* §. XXIX. *Quibus casibus hic dominis jus vitæ & necis relictum.* §. XXX. *Culpa dominorum etiam lata hic a pœna immunis.* §. XXXI. *Alia constitutiones Antonini.* §. XXXII. *Factum Alexandri Severi.* §. XXXIII. *Constantini M. constitutio.* §. XXXIV.

§. I.

Tribonians
divisionem
hominum in
cives & peregrinos
omissit.

Actenus de statu libertatis & ea occasione de divisione hominum in liberos & servos. (a) Pari ratione antequam ad statum familiæ fieret transitus, sequi nunc debuisset consideratio status civitatis, (b) & ostendendum fuisset, quænam intuitu juris privati inter cives & peregrinos fuerit

(a) *Pr. inst. de jure person.*

(b) *Rationem continuationis vide in dissert. Dn. Præf.*

de usu pract. distinct. in lib. & serv. c. 1. §. 3.

(c) *Quæ*

rit apud Romanos differentia, (c) Sed Cajum suum secutus (d) Tribonianus totam illam divisionem præterit (e).

§. II. Nos vero absque dispendio carere possumus illa divisione, partim quia nostri cives privilegiis singularibus civium Romanorum (f) non gaudent, nec gavisi sunt unquam; partim quia differentia juris Romani inter cives & peregrinos intuitu juris privati apud Germanos non sunt recepta (g).

A 2

§. III. Er-

(c) Quæ summam sunt indicata in *d. diff. c. 2. §. 55.*

(d) *l. 1. ff. h. t.* quamquam & in fragmento institutionum Ulpiani nihil deprehendatur de eadem divisione.

(e) Qui excusant Tribonianum, communiter afferre solent, quod divisio hominum in cives & peregrinos magis pertineat ad jus publicum, quam ad jus privatum. Sed ea quidem excusatio non sufficit: nam apud Romanos peregrini non gaudebant jure connubiorum, patriæ potestatis, hereditatis, mancipii, nexus, usucapionis, testamentorum, tutelarum, &c. vid. auctores citatos *d. §. 55. lit. g.* Peregrinorum quatuor significationes in antiquis auctoribus & libris juris Ci-

vilis recenset Illustris Spanhemius in *indice Orbis Romani hac voce*, quod opus plura suppeditabit de usû distinctionis apud Romanos inter cives & peregrinos.

(f) Olim jus civitatis Romanæ nulli invito adimi poterat, nec retinebatur ab invito, &c. Spanhem. *d. tr. Exerc. 1. cap. 5.* Plura civium Romanorum singularia vide apud Sigonium *lib. 1. de jure civium Romanorum.*

(g) Ita regulariter apud Germanos peregrinis relinquitur patria potestas, jus mariti in uxorem, successio, testamenti factio, &c. vid. Schilteri *dissert. de jure peregrinorum adj. tract. de praxi juris Rom.* Conf. Dn. Beyer in *posit. ad institut. de jure person. n. 18.*

(h) pr,

*Divisio bo-
minum in sui
vel alieni ju-
ris.* §. III. Ergo transit Imperator recta via ad statum
familiae, cujus intuitu quaedam personae sunt sui juris,
quaedam alieno juri subjectae (h).

*Fundamen-
tum status
familia.*

§. IV. Fundamentum hujus divisionis esse fami-
liam seu statum domesticum exinde patet, quod po-
testatis patriae & dominicae hic saltem fiat mentio, non
illius, quae summæ potestati aut magistratibus competit
in republica (i).

*Definitio bo-
minum in sui
vel alieni jur.*

§. V. Ergo sui juris sunt, qui alterius potestati
domesticae non sunt subjecti; alieni juris, qui sub-
jecti sunt.

*Mater famil.
seu uxor ad
quam classem
referenda.*

§. VI. Cum autem familia constet ex patrefamili-
as, uxore, liberis, servis (k), ac de patrefamilias
nullum

(h) *pr. Inst. h. r.*

(i) Hæc enim intuitu solus
Princeps aut Monarcha esset
homo sui juris, subditi omnes
homines alieni juris.

(k) Familia componitur ex
tribus societatibus simplici-
bus, nuptiali, paterna, heri-
li. Habes igitur 1.) patremfamili-
as, qui intuitu societatis
nuptialis maritus; intuitu pa-
ternæ pater, intuitu domini-
cæ dominus dicitur; 2.) ma-
tremfamilias, quæ pariter tri-
plici illo diverso respectu
uxor, mater, domina voca-
tur; 3.) filium, vel filiam, 4.)
servum vel ancillam. Consi-

dero vero familiam in per-
fectione sua. Unde non mo-
ror quaestiones inanes Aristo-
telicorum: an omnes hæc tres
societates requirantur con-
junctim ad essentiam familiae,
& annon familia adfit, etiam
si deficiat societas paternæ vel
herilis. vid. Dn. Praef. *Instit.*
jurispr. div. lib. 3. c. 1. §. 12. lit. f.
Bodini assertio, ad familiam
requiri minimum quinque
personas, patremfamilias,
matremfamilias, & tres ser-
vos, variis modis vapulat.
Uti & altera, quod ad civita-
tem requirantur ad mini-
mum tres familiae, i. e. tres
patres

nullum sit dubium, quin sit homo sui juris, de liberis & servis vero quod sint homines alieni juris: de matrefamilias seu uxore dubium est, quorum referenda sit, five textum institutionum respicias (l), five asserta ipsorum Jctorum Romanorum (m).

§. VII.

patresfamilias, tres uxores & novem servi. vid. B. Jacobi Thomafii *disputatio Anti-Bodiana de minimo numero familia itemque civitatis*. Etiam ad inanes quaestiones referenda illa de minimo numero personarum vici vel civitatis, quae plane similis videtur illi: quoto grano addito ex manipulo fiat cumulus, & ex cumulo acervus.

(l) Si enim dicas, uxorem esse alieni juris, opponetur ex *princ. Instit. b. t.* quod non sit sub potestate mariti patria vel dominica. Si dicas esse sui juris, opponetur, quod sit sub potestate domestica mariti.

(m) Sive Cajum respicias, ex cuius Institutionibus desumpta est *l. 1. ff. b. t.* & ex illa *l. 1. pr.* petitum est principium in *Instit. b. t.* sive Ulpianum in *fragmento*. Etenim in *tit. 4. §. 1.* videtur uxores referre ad

personas sui juris: *sui juris*, inquit, *sunt familiarum suarum principes, id est pater familiae, itemque mater familiae*. At in *tit. 11. §. 13.* videtur inclinasse in sententiam oppositam: *minima*, ait, *capitis diminutio est, per quam & civitate & libertate salva, status dumtaxat hominis mutatur: quod fit adoptione & in manu conventionione*. Haec ultima enim verba respicere uxores patet ex *tit. 9. Farre convenitur in manum certis verbis, & testibus decem praesentibus & solenni sacrificio facto, in quo panis quoque farreus adhibetur*. Ut adeo in primo loco per matremfamilias non videatur intellexisse uxorem, sed virginem vel viduam, quae in patris potestate non est. Sic Tertullianus *de veland. virgin.* *Mater familiae vocatur licet virgo, & paterfamiliae licet investis*. Conf. Oisellium in *notis ad Gajum instit. lib. 1. tit. 5. p. 48.*

(n) Con-

*Potestatis
domestica
significatus
politicus.*

§. VII. Quid ergo dicemus? ante omnia vocabulum potestatis domesticæ ab homonymia liberandum. Si in sensu juris gentium communi seu politico eam accipias, uxor est homo alieni juris, quia subest imperio mariti in familia, eique reverentiam & obsequium debet pariter ut liberi & servi (n).

*Diversus à
significatu
juridico.*

§. II. Sed ab hoc significato plane diversa est acceptio potestatis domesticæ juridica ac Romanis fere peculiaris, duobus videlicet requisitis constans, initio in summo vel absoluto jure coercendi aut puniendi delinquentes in familia, seu in jure vitæ & necis; deinde in acquisitione dominii & obligationum per personas, quæ in potestate sunt, tanquam instrumenta familiæ (o).

*Personarum
sui & alieni
juris plenior
definitio.*

§. IX. Igitur personæ sui juris proprie sunt, quæ alterius juri vitæ & necis aut certe coercitioni graviori (p) in familia non subsunt, & sibi acquirunt. Alieni juris sunt, quæ alterius coercitioni graviori in familia subjacent eique acquirunt (q).

§. X. In

(n) Confer *l. 215. de V. S.*

(o) arg. §. 1. *h. t.* ubi ideo imperator dicit, servos esse in potestate dominorum, quia domini in servos habuerint jus vitæ & necis, & per servos omnia acquirant. Eadem erat olim ratio patriæ potestatis in liberos, ut DD. ad tit. de patriæ potestate docere solent.

(p) Hæc verba ideo adjeci, quia successu temporis, ut apparebit ex sequentibus, jus vitæ & necis salvo jure dominico & patrio dominis & patribus contemptum est, remanente tamen coercitione graviore etiam per verbera.

(q) Coercitio pœnalis magis spectat ad jus publicum. Jus privatum de meo & tuo agit.
Ergo

§. X. In hoc igitur significato juridico uxores sunt homines sui juris, quia mariti apud Romanos non habere jus vitæ & necis, nec potestatem coercendi verberibus uxores, nec uxores tanquam instrumenta familiæ mariti acquisiverunt. *Uxor est persona sui juris.*

§. XI. Uti vero responsio ad objectionem ex Ulpiano (r) differenda est ad titulum de nuptiis & capitis diminutione (s), ita argumentis eorum JCtorum, qui nostro tempore docuerunt, uxores esse personas alieni juris (t), facile ex dictis potest satisfieri (u). *Respondetur dissentientibus.*

§. XII.

Ergo intuitu juris privati personæ sui juris sunt, quæ sibi; alieni juris, quæ patrifam. in familia acquirunt.

(r) §. 6. lit. m.

(s) Quia vis illius objectionis non perspicue intelligitur, nisi prius ostensum fuerit, quid sit in manum mariti convenire, quod demum in tit. de nuptiis erit expediendum; & cur Ulpianus loco emancipationis in recensenda capitis diminutione minima posuerit conventionem in manum, quod ad tit. de capit. demin. pertinet. Interim in genere respondemus, sepe etiam Ulpianus erravit.

(t) Ut B. Struvius *Exerc. 3. ad ff. th. 7. § 28.*

(u) Primo adducitur *l. 14. in fine, solut. matrim.* ubi dicitur, *reverentiam* maritis exhibendam esse ab uxoribus. Deinde *l. 48. pr. de operis libert.* ubi Hermogenianus docet, uxores in officio mariti esse debere. Sed hæ objectiones probant saltem uxorem esse in potestate mariti politica. vid. §. 7. Tertio provocatur ad *Nov. 117. c. 14.* ubi Justinianus statuit, ut maritus uxorem flagris aut fustibus verberans, exceptis causis justis divortiorum multam pecuniariam uxori solvere debeat. Sed hic textus potius pro nostra sententia militat, quum exinde pateat, virum secundum regulam non posse verberare uxorem,

*An servi re-
cte referan-
tur ad perso-
nas alieni
juris.*

*Probatio Ju-
stiniana.*

§. XII. Ergo personæ alieni juris sunt partim li-
beri, partim servi (w), etsi forte melius fecisset Justi-
nianus, si cum Ulpiano (x) servos omisisset, utpote cum
tractatio de potestate in servos potius pertinuisset ad
divisionem primam hominum in liberos & servos (y);
sed sequemur tamen Imperatoris methodum.

§. XIII. Quod igitur servos attinet, in illos non
solum Romano, sed & aliarum gentium jure dominis
competit jus vitæ & necis, & quodcunque per servum
acquiritur, dominis acquisitum fuit (z).

& causæ ad divortium facien-
tes ad exceptionem perti-
neant. Denique adducuntur
canon 14. & 15. C. 33. qv. 5. Sed
quemadmodum jam quidem
soliciti sumus de doctrina
juris Justiniani, non Cano-
nici, ita dicti canones nil am-
plius probant, quam quod
uxor sit sub imperio mariti &
potestate politica, & quod
non debeat imperare marito.
*Conf. Gudelm. de jure novissi-
mo l. 1. c. 7.*

(w) *Per dicta §. 8. lit. o.*

(x) *In fragmento tit. 5. princ.*
In potestate sunt liberi parentum,
&c. Scilicet divisiones illæ
duæ hominum in liberos &
*servos, & in sui ac alieni ju-
ris ita sunt comparatæ, ut al-
terutra possit ut alterius sub-*

divisio considerari. Ita vide-
tur Ulpianus considerasse di-
visionem hominum in libe-
ros & servos, ut summam &
principalem, ac postea libe-
ros subdivisissæ in personas
sui & alieni juris. Posses ta-
men etiam incipere a poste-
riore, dicendo: Homines in-
tuitu juris privati & acquisi-
tionis esse vel sui vel alieni
juris, ac postea homines ali-
eni juris subdividere in liberos
ac servos.

(y) Sed methodo Justinia-
ni doctrina de servis in pro-
ponenda prima personarum
divisione non fuit absoluta,
sed hic demum in altera di-
visione hætenus interrupta
continuatur.

(z) *§. 1. b. 1. conf. supra §. 8.*

(a) Vid.

§. XIV. Quamvis vero caput de acquisitione per servos magis respiciat jus privatum; quam caput de jure vitæ & necis (a), saltem tamen de hoc distinctius quædam hic annotat Justinianus, rejecto illo capite ad librum secundum (b). Unde & hoc intuitu nobis sequenda est voluntas Imperatoris.

§. XV. Cave igitur ante omnia, ne putes, gentes per jus vitæ & necis dominis in servos indulgum intellexisse potestatem absque ulla justa causa sæviendi in corpus & vitam servorum; non magis enim jus vitæ & necis dominorum talem irrationabilem potestatem involvit, quam jus vitæ & necis, quod jure Gentium in republica summæ potestati in cives competit. Sed concesserunt gentes saltem dominis hoc ipso potestatem liberrimam coërcendi & puniendi servos ad necem usque (c).

§. XVI. Quare falluntur, qui negant, aliis gentibus etiam cognitum fuisse jus vitæ & necis, aut ex jure gentium id deduci posse (d), quin potius dominorum jus vitæ & necis in servos rationi naturali repugnare, cum regulis videlicet justitiæ repugnans & in sola impunitate consistens (e).

B

§. XVII.

- (a) Vid. §. 9. lit. g.
 (b) Et ibi ad tit. per quas person, cuique acquir.
 (c) Budæus ad l. mandatis ff. ad L. Corn. de Sicar. Gudelinus de jure noviss. l. 1. c. 7. p. 10. in f.
 (d) Oisélius ad Caji instit. tit.

§. lib. 1. p. 49. qui tamen de Lacedæmoniiis testatur, eos olim habuisse jus vitæ ac necis. De Germanis videbimus. cap. seq.

(e) B. Dn. Hoppe. ad Instit. h. r. §. 1.

(f) Hoc

*Respondetur
dissentienti-
bus.*

§. XVII. Neque obstat (f), quod alias promissio vel expressa, vel tacita (g) a victore servis de vita conservanda data violetur. Ea enim promissio intelligenda, si probi fuerint, & salvo jure vitæ & necis. (h)

*Includit ta-
men impuni-
tatem,*

§. XVIII. Neque Romanorum fuit alia intentio jus vitæ & necis dominis indulgentium, etsi haud dubie jus illud, cum summum fuerit, etiam olim impunitatem habuerit conjunctam, si domini potestate illa fuerint abusi (i).

*Sevitiæ &
humanitas
accidentia
sunt juris vi-
tæ & necis.*

§. XIX. Unde non apposite interpretes quidam, ut ostendant, apud alias gentes jus vitæ necisque in servos non fuisse in usu, de benignitate & humanitate earum gentium, & quod in servos non sævierint, varia afferunt (k), quum ista humanitas optime stare possit cum jure vitæ & necis, aut certe crudelitas & humanitas sint accidentia juris vitæ & necis.

§. XX.

(f) Hoc maxime opponit Hoppius.

(g) Wenn man denen Gefangenen quartier gegeben.

(h) Faciunt pro nobis verba finalia apud ipsum Hoppium, ubi fatetur, quod servi, quibus vita promissa, superveniente nova causa, jure possint interfici.

(i) Lactantius *div. instit. Epit. cap. 3.* Habet in nos non modo, ut pater, verum etiam ut dominus, licentiam verberandi,

vita ac necis potestatem. Salvianus *de Gubern. Dei lib. 4.* quum occidunt servulos suos, jus putant esse, non crimen. Seneca *de benefic. lib. 3. c. 23.* de domina a servis suis servata: *manumisit utrumque e vestigio illa, nec indignata est, ab his se vitam accepisse, in quos vita necisque potestatem habuisset.* Adde Grotium *de J. B. & P. lib. 3. c. 7. §. 3. cap. 14. §. 3. & 4. item c. 4. §. 10.*

(k) Ut Oiselius *d. l. pag. 49.*
(l) Mo-

§. XX. Crescente vero abusu hujus juris apud Romanos idem non subitanea quadam abrogatione, sed pederentim in desuetudinem abiit. Etenim per legem Petroniam dominis potestas ablata est ad bestias depugnandas suo arbitrio servos tradere. Oblato tamen judici seruo, si iusta fuerit Domini quærela, pœnæ tradi potuit (1).

§. XXI. Lata vero fuit hæc lex jam sub Nerone anno ab V. C. 813. ut observavit Franc. Hotmanus (m).

§. XXII. Scilicet & luxuria & crudelitas jam tempore Augusti ita occupaverat Romanos, ut vel obres levissimas servos interficerent, ut vel ex historia Vedii Pollionis, servos, qui vasa crystallina fregissent, murænis objici jubentis constat. (n).

§. XXIII. Notum etiam est, tempore adhuc liberæ reipublicæ, ob nimiam in servos & ancillas crudelitatem par conjugum, Demophilus & Megallis, qui

B 2
in

(1) Modestinus l. ii. §. 2. ad L. Cornel. de Sicar.

(m) de LL. Romanis hac voce. Ant. Augustinus nihil de ea observat præter looum Modestini.

(n) Fregent unus ex servis Pollionis crystallinum: raptum eum Vedius jussit, nec vulgari quidem periturum morte; murænis objici jubebatur, quas ingens piscina continebat. Quis non hoc illum putaret luxuria causa fac-

re? Sevitia erat. Evast e manibus puer, & confugit ad Casaris pedes, nihil aliud petiturus, quam ut aliter periret, nec esca fieret. Motus est novitate crudelitatis Casar, & illum quidem mitti, crystallina autem omnia coram se frangi jussit, complorique piscinam. Fuit Casari sic castigandus amicus; bene usus est viribus suis. Seneca lib. 3. de Ira cap. 40. adde eund. lib. 1. de Clement. c. 18. Tertullian. de pallio

in Sicilia sævitia sua cum aliis occasione dederant bello servili (o).

Jus vitæ & necis dominorum non quadrat ad rationem status Monarchiarum.

Testimonium Senecæ.

Difficiliter tamen legibus istis abrogatum jus vitæ & necis.

§. XXIV. Adde, quod jus vitæ & necis dominis relictum magis quadrat ad formam reipublicæ popularis vel etiam Aristocraticæ, in republica vero Monarchicæ ratio status vix permittat, ut idem jus dominorum arbitrio, accedente potissimum & crescente indies ejus abutu, relinquatur.

§. XXV. Unde jam de suis temporibus Seneca sic reulit: quod de injuriis dominorum in servos, qui audiat, positus sit, qui & *servitiam* ac *libidinem* & in præbendis ad victum necessariis *avaritiam* compefeat (p).

§. XXVI. Quemadmodum vero abusus inoliti difficiliter legibus novis tolluntur: Ita videtur etiam hæc constitutio Augusti, vel quicumque demum fuerit

pallio in sine, Plinium lib. 9. c. 23. Dionem in Augusto.

(o) Demophilus quem ingentem vim servorum coëmisset, hominum sortem, qui bello capti præstam libertatem in seæta servitute mutaverant, minime miseris, corporibus eorum notas ferro incidebat & alios in ergastula collectos agro colendo atterebat; alios ad pecus pascendum dimittebat, parvissime præbitis, sine quibus vita duci non potest. Præterea cum esset superbia & immunitate summa præditus, nullum

elabi diem patiebatur, quin aliquos servorum minimis plerumque de causis torqueret. Sed & uxor ejus, Megallidi nomen erat, pari crudelitate in ancillas servosque, qui offerebantur, sæviebat. Freinshemius in supplem. Livian. ad ann. ab V. C. 619. lib. 56. Livii cap. 30. seq. confer fragmentum ex Diodoro Siculo bibliothec. histor. lib. 34. fol. m. 706.

(p) Seneca de benefic. lib. 3. c. 22. ubi Lipsius in notis intelligit Præfectum urbi, jam ab Au-

rit autor magistratus in favorem servorum positi, exiguos habuisse effectus. Alias enim non opus fuisset lege Petronia. Similis eventus videtur fuisse ipsius legis Petroniae, quae praeterea etiam non omnes abusus coercerat.

§. XXVII. Unde Hadrianus Imperator Umbriam matronam extra ordinem coercuit & in quinquennium in insulam relegavit, quod ex levissimis causis ancillas acerbissime tractasset (q). Hadriani coercitio extra ordinaria Umbria.

§. XXIX. Idem Imperator in genere vetuit servos a dominis occidi, eosque iussit damnari per judices, si digni essent. Vetuit etiam, ne lenoni & lanista servus (r) vel ancilla venderentur, causa non praestita. Tulit quoque ergastula servorum vel libertorum (s). Leges ejusdem alic in favorem servorum.

§. XXIX. Neque tamen & Hadriani constitutiones plenam securitatem servis dare potuerunt, unde postea nova constitutione Antonini opus fuit, jubentis, ut qui sine causa servum suum occiderit, non minus puniri debeat, quam si alienum servum occidisset (t). Antonini constitutio generalis.

§. XXX. Justam vero causam intellige: v. g. si dominus servum cum uxore rem habentem comprehenderet, aut quum domino manus injicere vellet, ille servum antevertens, ferro interimeret (u). Quibus casibus hic dominis jus vitae & necis relictum.

B 3

§. XXXI.

ab Augusto positum. Obiter nota abusus juris V. & N. ex tribus passionibus dominantibus humani generis ortum.

(q) Ulpianus l. 2. in fin. ff. b. t.

(r) Quo ipso renovavit quasi legem Petroniam, quam adeo exolevisse vel hoc indicio est. ||

(s) Haec omnia referente Spartiano in Hadriano cap. 18. Confer Casaubon. *ibid.* in notis p. m. 73. seq.

(t) §. 2. b. t. conf. l. 1. §. 2. & l. 2. ff. eod.

(u) Theophilus *hic*. Puto tamen.

*Culpa domi-
norum etiam
lata hic a pæ-
na immunis.*

*Alia consti-
tutiones An-
tonini.*

*Factum Ale-
xandri Seve-
ri.*

*Constantini
de constitu-
tione.*

§. XXXI, Ergo ex hac Antonini constitutione dominus pœna legis Corneliæ fuit affectus, si modo dolo servum interfecisset, aut ex proposito. Unde si plagis deficeret servus, dominus etiam lata culpa excedens, homicidii tamen reus non poterat postulari (w). Nam lex Cornelia dolum coërcebat, non culpam (x).

§. XXXII. Idem tamen Antoninus occasione Julii cujusdam Sabini, improbi domini, servos adversus sævitiam & libidinem dominorum tutos reddidit, rescribens Ælio Martiano, ut his casibus juberet, ut domini bonis conditionibus servos vendant, graviorem pœnam minatus, si quid in fraudem contraferant (y). Quam constitutionem postea alio rescripto ad libellum Alfi Julii corroboravit (z).

§. XXXIII. Quod vero subsequente seculo Alexander Severus Eunuchos, antea ab Heliogabalo & in consiliis turpibus habitos & promotos, amicis donaverit, addito elogio, ut si non rediissent ad bonos mores, eosdem licere occidere sine auctoritate judicii (a), exceptionem continet a regula (b).

§. XXXIV. Sed & has tamen constitutiones postea non semper observatas fuisse indicio est, quod Constantinus

tamen non excludi alias causas similes vel æque graves.

(w) Paulus *libr. sentent. apud Auctor. Collat. LL. Mosaic. & Rom. tit. 3.*

(x) Paulus *l. 7. ad l. Cornel. de sicar.*

(y) §. 2. *hic. Ulpian. l. 2. eod. Auctor Collat. d. l.*

(z) Auctor *Collat. d. l.*

(a) Lampridius *in Alexandro Severo cap. 34.*

(b) Casaubon, *in notis ibid. pag. m. 368.*

(c) Con-

tinus M. easdem partim renovaverit, partim novatione usus distinxerit, utrum dominus virgis vel loris (c) aut flagellis (d) castigando servum interfecerit, an vero fuisse, lapide vel telo occiderit, aut cruciatibus tormentorum objecerit, veluti unguis seu unguibus, aut laminis ignitis, vel equuleo, seu fidiculis, & in ipsis cruciatibus servus defecerit (e), ita, ut priori casu dominus poena legis Corneliae non teneatur, etiamsi mox servus fuerit mortuus (f), posteriore vero casu dominus ut homicida puniendus sit.

(c) Constantinus *l. un. C. de emend. serv.* Conf. *l. 1. & 2. C. Theod. eod. tit. lib. 9. tit. 12.*

(d) Gothofredus *ad d. l. 2. C. Theod. tom. 3. p. 81.*

(e) Gothofredus *d. l.*

(f) Verba Constantini sunt: *Si virgis aut loris servum dominus affixerit, &c. dierum distinctione sive interpretatione depulsa nulum criminis metum mortuo servo sustineat.* Ubi communiter interpretes explicant verba Imperatoris, quod iis intendit rejicere aut limitare dispositionem legis Mosaicae *Exod. 21. v. 20. seq.* quâ si in ipsis plagis & sub manu domini, dum caditur servus, defecisset, dominus puniebatur ob hanc scævitiâ: *sin aliquot dies su-*

pervixisset, non puniebatur. Adde Auctorem *Collat. LL. Mosaic. & Rom. tit. 3. ab init. & ibid. Pithœum in notis,* Putat tamen Jacobus Gothofredus *d. l.* Constantinum præterea etiam respexisse ad ipsas leges Romanas, secundum quas, inquit, *homicidii quis non tenebatur, cum lesus aut casus* (ut loquitur Paulus lib. 5. sent. sub tit. ad l. Corn. de ficar.) *post aliquos dies officium vitæ diuturna retinens decessit.* Ego putarem, magis respexisse Constantinum ad jus Romanum, quam ad Mosaicum, si modo id dixisset Paulus, quod ex ipso adducit Gothofredus. Jam vero in vulgari editione sententiarum Pauli frustra hunc

hunc locum quæras in tit. ad L. Cornel. de sicariis. Et respexit haud dubie Gothofredus ad Auctorem Collationis &c. sæpius citatum, ubi in fine tit. 2. ista leguntur: *Paulus libro sententiarum, sub titulo ad L. Cornel. de sicariis & veneficiis. Causa mortis idonea non videtur, quum læsus homo post aliquos dies officium diuturnæ vitæ retinens decessit; nisi forte fuerit ad necem casus aut letaliter vulneratus.* Sed præterquam quod

ille locus non tam de occiso servo, quam de libero homine loquatur, (conf. Pitheum in notis ibid.) non attendit Gothofredus, limitationem verborum ultimorum de letalitate vulnerum, quæ pene totam regulam præcedentem tollunt. Ut taceam, Paulum hic non agere directo de pœna homicidii, sed exponere phrasin, quid sit *causam mortis præbere, &c.*

CAPUT II.

Usus practicus juris Romani in foris Germaniæ.

SUMMARIA.

An apud Germanos distinctio hominum in sui & alieni juris usum habeat. §. I. Negatur. §. II. Tam intuitu juris publici, §. III. quam privati, §. IV. Germanorum jus vitæ & necis in servos ex Tacito. §. V. Cujus locus explicatur. §. VI. Notatur explicatio Oiseli. §. VII. Postea homicidium servi pœna excommunicationis coercitum. §. VIII. Olim homicidia omnia pœna non capitali punita. §. IX. Respondetur ad objectiones. §. X. Introductio pœna capitalis Clero debetur. §. XI. Recepta jam seculo XIII. teste speculo Saxonico. §. XII. Doctrina speculatoris Suevici. §. XIII. Usus morum veterum seculi.

seculo XIV. §. XIV. Et adhuc hodie in Polonia, §. XV. In Germania vero domini jure vita & necis carent, §. XVI. Et etiam illi, qui alibi jus vita & necis habent, gladio puniuntur. §. XVII. Jus hodiernum dominorum in servos mercenarios. §. XVIII. Modica coercitio hodiernum dominis permittitur. §. XIX. Non tamen ubique. §. XX. Decisio casus specialis de verbis injuriosis. §. XXI. Observationes impertinentes ad usum practicum relatae, §. XXII.

§. I.

UTi apud omnes gentes familiae sunt, in familia vero reperiuntur paterfamilias, materfamilias, liberi & servi; ita & apud Germanos haec personae fuerunt in viridi observantia; fuit etiam in viridi observantia, ut apud reliquas gentes, quod paterfamilias sit caput familiae, cui, quamvis dispari obsequio, subsint uxor, liberi, servi vel famuli; sed propterea non sequitur, distinctionem Romanam personarum in homines sui & alieni juris ad mores Germanorum posse applicari, aut in foris Germanorum habere usum (a), etsi quod sciam, nemo de hoc usu hactenus dubitaverit.

An apud Germanos distinctio hominum in sui & alieni juris usum habeat?

C

§. II. Imo,

(a) Nam jam *c. sp. 1. §. 7. & 8.* ostendimus, sui juris & alieni juris homines hic non denominari ab imperio domestico & obsequio patrifamilias debito, sed respici in jure Romano per hanc divisionem ad effectus plane peculiares juris vita & necis, & jus acquirendi per instrumenta familiae.

(b) Huc

Negatur

§. II. Imo, si vel paululum attentius conferas jus Romanum cum moribus Germanorum antiquis & novis, vel sensibus palpari potest, distinctionem hominum in sui & alieni juris, secundum definitiones juris Romani, nullum habere usum.

*T. in intuitu
juris publici,*

§. III. Intuitu juris publici, i. e. imperii maritalis, paterni & herilis, ac potestatis coërcendi liberos & servos, etsi aliqua sit aut fuerit convenientia inter Romanos & Germanos, illa tamen convenientia fuit exigua & major ubique disconvenientia: imo ne quidem illa exigua convenientia ex jure Romano in fora Germaniæ est translata, sed debetur principiis politicis & juri Gentium (b).

*Quam pri-
vati.*

§. IV. Intuitu juris privati, quod præcipue in institutionibus considerandum erat (c), non habemus nec unquam habuimus apud Germanos personas alieni juris, sed servi & liberi nostri etiam sub parentum potestate constituti paucissima acquirunt parentibus & dominis, adeoque hoc intuitu, qui ratione juris privati præcipuus esse debet, sunt & fuerunt semper homines sui juris (d).

§. Quum

(b) Huc pertinent v. g. quæ mox in hoc capite de jure vitæ & necis Germanorum veterum in servos dicemus, & quæ notabimus suo loco ad tit. sequentem.

(c) *Per. §. ult. f. de J. & J. Re-*

pete hic iterum dicta *cap. i. §. 9. lit. g.*

(d) Ut latius patebit ex dicendis infra *ad tit. seq. & rit. per quas pers. cuique acquir.* Ergo ostendetur etiam suo loco, totam doctrinam de pecuniis & inanibus quæstionibus pragmat-

§. V. Quum vero hic Imperator de potestate do-
 minorum in servos & antiquo jure vitæ & necis egerit, Germano-
rum jus vitæ
& necis in
servos ex Ta-
cito. age videamus & ea de re mores Germanorum, Ha-
 buisse etiam Germanos olim jus vitæ & necis probant
 sequentia verba Taciti (e): *Verberare servum ac vinculis
 & opere coërcere rarum: occidere solent, non disciplina &
 severitate, sed impetu & ira, ut inimicum, nisi quod
 impune.*

§. VI. Sensus horum verborum non adeo ob-
 scurus est; in eo quidem convenisse mores Germano-
 rum cum Romanis, quod dominus apud eos non fue-
 rit obstrictus ulli rationem reddere de occiso servo,
 sed tamen in eo fuisse differentiam, quod raro verbe-
rare soliti sint servos Germani, aut vinulis vel opere
coërcere, (quod sæpe faciebant Romani,) adeoque nec
 crudelitatem erga servos exercuerint, quam hi seve-
ritatem & disciplinam vocabant, cum servos interfi-
 cerent. Germani contra, quando servos interficie-
 bant, id magis ex primo *impetu*, quam deliberato fa-
 ciebant, si *iram* eorum provocasset servus, aut etiam
 eorum jussui restitisset.

§. VII. Quum autem hic sensus verborum Taciti Notatur ex-
plicatio Oise- pene manibus palpari possit, mirandum, fuisse inven-
 tos, lii.

C 2

pragmaticorum, v. g. an dona
 baptismalia sint peculium
 profectitiū, an quasi castren-
 se, an adventitium regulare
 vel irregulare, quiescere de-
 bere in jurisprudentia Ger-

manica sobria, Conf. interim
 Dn. Præsid. *not. ad Institut.*
p. 169.
 (e) Tacit. *de morib. German.*
c. 25.

.. (f) Oi-

tos, qui afferent, Germanos jus vitæ & necis non exercuisse (f); quasi Tacitus scripserit, verberare aut vinculis coërcere servum *haberi nefas*.

Postea homicidium servi pena excommunicationis coërcitum.

§. VIII. Postmodum Francis recepto Christianismo non amplius impune fuit, si servos proprios occiderent, sed tamen non fuit pœna capitis dictata. Sic enim legitur in capitularibus Francis (g): *Si quis servum proprium sine conscientia judicis occiderit, excommunicatione vel pœnitentia biennii reatum sanguinis emendabit.*

Olim homicidia omnia pena non capitali puniuntur.

§. IX. Neque id mirandum, quum leges antiquæ Germanorum & Francorum homicidia omnia saltem pecuniaria pœna, non corporali aut capitali, notaverint (h), etiam si servus liberum hominem interfecisset (i).

§. X. Unde

„ (f) Oisfelius *ad Cajum p.*
 „ 79. Quod Cajus noster dicit,
 „ eandem apud omnes gen-
 „ tes dominorum in servos
 „ fuisse potestatem, jus nem-
 „ pe vitæ & necis, id non
 „ usquequaque verum est,
 „ quin patiat exceptionem.
 „ Quosdam enim populos
 „ servos suos admodum hu-
 „ maniter tractasse constat.
 „ Ita de Germanis scribit Tacitus: *Verberare aut vinculis ser-
 vum coërcere nefas.* At vero istud
 nunquam dixerat Tacitus.

(g) *Addit. 4. ad Capitul. capit.*

48. *apud Baluz. tom. I. p. 1204.*
 (h) De veteribus Germa-
 nis videatur Tacitus *de morib.*
Germ. c. 21. Addantur lex Ri-
 puar. *cap. 7. seq.* (apud Baluz.
tom. I. f. 30.) Lex Alem. *cap. 8.*
(tom. I. f. 60.) Lex Bajoar. *tit. I.*
c. 5. & 8. (f. 97. seq.) Lex Salic.
tit. 37. (fol. 303.) item *tit. 44.*
& 61. (fol. 311. & 320.) Capitula
 Caroli M. quartum de año
 803. *cap. ult. (f. 398.)* Capitul.
 ejusdem tertium anni 813.
cap. 2. seq. item cap. 20. seq. (f.
511. 513.)

(i) Lex Salic. *tit. 37. art.*

ult

§. X. Unde facile responderi potest ad objectiones ex iisdem capitularibus Regum Franciæ, in quibus mentionio fit pœnæ capitalis in homicidas. Velenim non sunt ipsorum Regum Franciæ, & a privato & privata autoritate capitularibus insertæ (k), vel sunt dubiæ interpretationis, aut non respicientes Francos, aut exceptionem a regula continententes (l).

C 3

§. XI. Id

ali. (tom. I. f. 305.) Capitulum quartum ann. 819. c. 7. (f. 609.) Adde Schilterum ad Pandectas Exerc. 49. §. 114. seq.

(k) Huc refero, quod in libro sexto capitularium ab initio referantur excerpta quædam ex lege Mosaica, & inter illa cap. 1. 5. 6. 11. 13. etiam recensentur, quæ de puniundo capitaliter homicida loquuntur. (T. 1. f. 925. seq.) Nam istius collectionis a libro quinto auctor est non Ansegisus, sed Benedictus Levita, (vid. T. 1. fol. 801.) Et jam a plurimis ostensum, istam collectionem Benedicti esse confusam & ex variis centonibus, Francos & Germanos haud dubie non obligantibus, v. g. dictis SS. Patrum, Pauli sententiis, Juliani antecessoris Novellis, &c. con-

farcinatam. Vide Baluzium in præfatione tomo I. præmissa §. 45. seq. Ut taceam, Lehmannum in Chronico Spirensi lib. 2. c. 20. §. 7. capitulum II. illius libri sexti exponere, quasi loquatur de pœna leviori domino inferenda, si servus statim fuerit mortuus. Quam tamen responsonem non facio meam.

(l) Huc refero ex capitulis Lotharii Imperatoris cap. 1. tit. 5. (ap. Baluz. T. II. f. 331. seqq.) ubi dicitur: *Si quis ex levi causa aut sine causa hominem in Ecclesia interfecerit, de vita componat.* Resp. (1) non pertinet hoc capitulum ad Francos, sed totus titulus excerptus est ex legibus Longobardicis. Et continetur hoc capitulum in volum. leg. Longobard lib. 1. tit. 9. lege 33. (2) Dubium

*Introductio
pæne capita-
lis Clero de-
betur.*

§. XI. Id tamen ex istis textibus obstantibus patet, Clerum pedetentim in regno Francico & Longobardico introduxisse pœnam capitalem homicidii, persuasis videlicet Principibus, ac si pœna hæc ab ipso DEO lege universali dictata esset, ac principes in ea non possint dispensare. Quænam vero arcana politica sub hac persuasione lateant, alibi latius monstravit Dn. Præses (m).

§. XII.

bium, quid sit: *componere de vita sua*. Equidem Glossator explicat, *id est, moriatur*. Sed mihi verosimilius est, sensum esse, de vita sua cum proximo defuncti cognatis data pro more illorum temporum multa consveta transfigat. Nam compositionis vox semper transactionem similem aut solutionem multæ pecuniariæ denotat, in primis in illo tit. 9. passim. Adde Cangi Glossarium hac voc. (3) Est specialis dispositio de homicidio in Ecclesia commisso, adeoque si maxime de pœna capitali loqueretur, (uti in verbis ejusdem capituli sequentibus expresse dicitur, quod servus si id fecerit, interfici debeat,) esset tamen exceptio a regula. Ut ta-

ceam (4) loqui textum, de nece hominis in Ecclesia ex levi causa vel sine causa, adeoque non pertinere ad necem hominis ex gravi causa, quamvis non satis perspicue ibi distinctio inter leves & graves causas explicetur. Pertinet etiam huc ex Capitularibus Ludovici II. tit. 4. cap. 12. (dict. Tom. II. f. 361.) *Qui homicidia indiscrete & presumptuose fecerit, vita incurrit periculum*. Sed hic prope eadem recurret responsio: Continet enim hic titulus leges militares exercitui in Italia præscriptas, & loquitur præterea de homicidio *indiscrete & presumptuose facto, &c.*

(m) *Dissert. de jure aggrar. Princ.*

§. XII. Ergo jam seculo decimo tertio Collector *Recepta jam*
Speculi Saxonici notavit, homicidas puniri gladio vel *seculo XIII.*
rota (n). *teste Speculo*

§. XIII. Et seculo decimo quarto collector Speculi *Saxonico.*
Suevici ex nimio amore erga jus Romanum collectio- *Doctrina*
ni suae doctrinam hujus tituli immiscuit (o). *Speculatoris*
Suevici.

§. XIV. Etsi adhuc eodem seculo XIV. in non- *Ufus morum*
nullis civitatibus Germaniae poenae veteres pecuniariae *veterum Se-*
in usu fuisse videantur. (p) *culo XIV.*

§. XV.

Princ. Evang. in causis homicid.
dolos. cap. 3.

(n) *Lib. 2. art. 13.* Alle Mörder und die den Pfug berauben/te. (versio lat. *omnes scarii & qui aratra spoliant.*) Die soll man alle radebrechen. Die einen Mann schlagen und fahen/ (*qui aliquem interficit*) und den Frieden brechen/ denen soll man allen die Häupter abz schlagen. Adde glossam Germanicam *num. 10.*

(o) *Landrecht cap. 67.* Die Meister sprechen also/ die diese Landrecht gemacht haben/ dem König zu Lieb und den Nächsten zu Nutz. Wer seinen eignen Knecht zu tod schlägt/ohn schuld und ohn Gericht/ das er ihn mit grossen Rechte GOTT soll gelten und den Richter büßen/ ob man

ihn beklagt vor einen Richter. Man nimmt ihm billig seinen Leib darum/ dann ob er eine Frauen schlug. Legendum est *nen Freyen.* Sensus est, homicidium servi æque puniendum esse ac homicidium liberi hominis. Addidit non sine causa Goldastus in margine *§. 2. Instit. de his, qui sui vel al. juris sunt.* (p) Ita Schilterus *d. Exere. 39. §. 17.* notat in statutis oppidi Ilmen in Thuringia anno 1350. scriptis sequentia legi: Wer den andern zu Tode schlet/ der sal gebe zwey Pfund an dy Stad/ und soll ein Jahr ryme. Wer auch diese vorgeschrieben Befehz nichten hildet/ und darwieder thut mit bedachten Muthe/ der soll dy Busse zwysaltig trage/ ige siche

Et adhuc hodie in Polonia.

§. XV. Quodsi igitur hodiernum alicubi, ut in Polonia (q) jus vitæ & necis in servos dominis competat, id minime pro irrationabili, vel repugnante juri divino haberi debet. (r)

In Germania vero hodie Domini jure vitæ & necis carent.

§. XVI. Sed in Germania hodie communiter dominus servos seu homines proprios, sive deliberato sive ex impetu & ira, sive ex causa justa, sive sine ea, interficiens, pœna homicidii tenetur, partim, quod Theologia Scholastica Moralistarum persuaserit Jctos, ac si pœna capitalis homicidii dictata sit jure divino positivo uniyersali, partim quod receptio juris Romani pœnam capitalem homicidarum corroboraverit. Atque

liche nach uren Gesetze / ane umb den Todtschlag fall man ryme ein Jahr und dy Bussse zwysaltzig frage.

(q) Habuerunt Poloni non solum ab antiquo jus vitæ & necis in servos suos, id est, Kmethones, seu colonos, sed & apud eosdem homicidium quodvis pœna capitali non coërcebatur, sed multa pecuniaria. Jus vitæ & necis in servos hodiernum durat. Hartknoch *de Republ. Polon. lib. 2. c. 5. §. 13. p. 386.* Quoad pœnam homicidii variis modis quidem variaverunt statuta regni subseqventia, sed ta-

men & hodiernum in plerisque casibus remansisse pœnas antiquas leviores verosimile est. Vid. Joh. Harbuti *Statuta regni Polonie sub rubr. Homicidium.* Hartknoch *d. l. §. 17. pag. 400. seq.* Dn. Præsid. *de jure Princip. Evangel. agrat. homicid. cap. 3. §. 9.*

(r) Per dicta *cap. 1. §. 15. seq.* Pœnas insuper homicidii non capitales jam alibi Dn. Præses vindicavit ab objectionibus vulgi, acsi tales pœnæ mitiores repugnent juri divino & rectæ rationi, in *dissert. modo citata cap. 2. §. 5. seq. & cap. 4. integro.* item in *diff. de potest. stat.*

que de eo post constitutionem Carolinam amplius non est dubitandum. (s)

§. XVII. Neque dubium est, si Polonus Nobilis per Germaniam iter faciens, quamvis mores Germanos ignorans, servum suum interfecisset, ex iisdem hypothesibus (t) hactenus domino penam capitalem a Scabinis & JCtis Germanicis fuisse dictatam, & adhuc dictatum iri, nostra tamen sententia eundem, si non plane absolvendum (u), saltem pœna mitiori coercendum esse (w).

Et etiam illi, qui alibi jus V. & N. habent, gladio puniuntur.

D §. XVIII.

Stat. legial. contra jus comm. §. 43.

(s) *Constit. crimin. art. 137. Conf. B. Hoppium ad §. 2. s. hic.*

(t) Scilicet pœnam capitis dictandam esse secundum jus naturæ cuiuslibet homicidæ; jus vitæ & necis dominis indultum repugnare rectæ rationi; pœnas determinandas esse secundum leges loci, ubi delictum commissum; ignorantiam juris naturæ esse affectatam, adeoque non minuire penam.

(u) Quia secundum nos falsum est, quod pœna homicidii a jure naturæ dictetur, & quod jus vitæ & necis re-

pugnet rationi; At vero jus vitæ & necis conjunctum est cum impunitate. Neque adeo Poloni in peregrinationibus jure suo utentes & statuta aliorum regnorum ignorantes, delinquant, ob deficientem animum. Ignorantia autem illa in peregrinantibus est excusabilis, quia est ignorantia legis positivæ.

(w) Ita narravit mihi Dn. Præses, in simili casu a Collegio quodam Saxonico fuisse responsum. Lipsiam venerat tempore nundinarum solennium mercator quidam, in cujus domicilio concubitus mariti cum soluta certa ac determinata mulcta pecuniaria puniri

*Jus hodie-
rum in ser-
vos mercena-
rios.*

§. XIIII. Quum autem moribus communibus Germaniæ dominis jus vitæ & necis ademptum sit in homines proprios, multo minus hoc jure uti licebit adversus servos saltem mercenarios, sed & hic punientur uti homicidæ (x); imo & mercenarii, si meruant juste nimiam sævitiam dominorum, cautionem de non offendendo ab ipsis exigere poterunt (y); & dominus potestate sua vel jurisdictione nimis abutens, ea plane privabitur (z).

*Modica coër-
citia hodie-
rum dominis
permiffa.*

§. XIX. Modica tamen coërcitio nec hodie dominis in homines proprios & servos mercenarios denegari solet, ita, ut non solum verbis, sed & verberibus coërceri possint (a).

§. XX.

puniri solebat. Deprehendebatur a vigilibus ædes suspectas visitantibus cum scorto. Fatebatur coram judice omnia: condemnabatur ad pœnam gladii, ex hypothesi vulgari, maritum etiam cum soluta committere adulterium, & pœnam adulterio capitalem dictatam esse a Deo lege universali; ipse vero delinquens magna cum rusticitate increpabat judices, quod contra omnes honestatis regulas judicassent, atque ad mulctam juris patrii se offerebat, Re penitus examina-

ta, quum vel ex ipsâ rustica hac responsione appareret, mercatorem ignorasse, bona fide, pœnas adulterio in Saxonia dictatas, multum remittebant judices a rigore prioris sententiæ, condemnantes eum pariter ad mulctam, sed paullo graviorem.

(x) Hoppe *d. l.*

(y) Mev. *P. 4. Dec. 19.*

(z) Philipp. *Uf. pract. Instit. ad h. t. Ecl. 43.*

(a) Jus Lubecense *lib. 3. tit. 8. artic. 10.* Ein seglicher Herr mag sein gedingt Gesinde wegen ihrer Verbrechen wohl züchtia

§. XX. Sed aliis, tamen in provinciis & hæc potestas dominis denegata fuit (b), potissimum in urbibus. Rationem jam alibi dedit Dn. Præses (c).

§. XXI. Ex dictis autem facile judicare potest, quid sentiendum de quæstione, utrum domina, famulam mercenariam honeste viventem appellans meretricem, injuriarum condemnari debeat (d)? scilicet ubi

D 2 domi-

tüchtigen / und darff davor keine Straffe leiden / soll ihm aber keine Wunde wircken / lahm schlagen noch Beinbrüche beybringen / dann solches ist straffbahr. Ita sonant verba in editione juris Lubecensis publicata 1586. ad quod postea commentatus est Mevius. Sed nescio, qui factum fuerit, ut eodem anno publicaretur Hamburgi a D. Joachimo Kollio alia editio juris Lubecensis, magis conformis antiquis exemplaribus manuscriptis & alio ordine etiam utens, (cujus nullam mentionem quod Mevius fecerit, valde miror,) ubi iste articulus *part. 1. tit. 5. cap. 34.* ita effertur: So wal synen Denstbuden tüchtiget mit Schleglen / vs he in synen Lehrjahren / effte Schottelwescher /

effte syn Junge / ende spricht eme övel mit Wörden / dar darff de Here keine Not umme lyden / so ferne he eme nene Wunden wercket / mit eggehafftige Wapen / und och nene Beenbröche / effte lehmede an an eme wercket / effte en dod schlet / deit he dat / so moß he darumme lyden / wat recht is. Plura jura alia parallela citat Gisebertus in *Justiniano Harmonico ad b. r. n. 117.* Conf. Stamm. *de persow. serv. lib. 2.*

(b) Vide statuta, quæ citat Gisebertus *n. 119.*

(c) *Dissert. de usu pratico distinct. homin. in liberos & serv. cap. 2. §. 66. & in notæ lit. u. ad §. 64.*

(d) Cujus casus meminit Hoppius *d. 6.*

(e) Unde

dominis non relicta potestas coercendi per verbera, non mirandum, si & potestas increpandi verbis durioribus & contumeliosis adempta illis fuerit. At ubi usus verberum indultus dominis, non video, qua ex ratione domina condemnari potuerit (e).

§. XXII.

(e) Unde miror, quod Mevius in *Comment. ad d. art. 10. Jur. Lubec. n. 16.* sententiam, quae dominam injuriarum condemnauerat ex principiis illius juris approbaverit. Quam enim verberare sine metu condemnationis poterat domina, cur non contumelioso hoc nomine vocare eam impune licuerit. Nec satisfaciunt ea, quae Mevius ibidem adducit. *Nec obstat, inquit, quod de servis dicitur, ut injuriam non fieri, nec injuriarum actionem competere. §. 3. Instit. de injur. Id enim ad liberos homines, qui pro mercede serviunt, sed natura & conditione servi non sunt, non pertinet.* Sed cur tamen hi homines liberi non habent jure Lubecensi actionem injuriarum, si dominus verberibus eos coërceat? sane injuria realis gravior est verbali. Verba ve-

ro, quae apud Mevium feruntur, potius pro nostra sententia militant: *Hoc tamen, ita pergit, peculiare est, quod licet in dubio omnis injuria injuriandi animo illata presumatur, &c. tamen ea presumtio cessat, &c. quando percutiens vel verba quaedam injuriosa dicens est magister vel dominus, (cur non etiam domina?) cui obsequium & opem debetur, &c.* Textus & interpretes juris Romani, quibus hic utitur Mevius, lubens omitto, quia ad rem non pertinent. Sed jam alibi in *d. dissert. cap. 2. §. 23. lit. o.* notatum est, Mevium jus Lubecense non ex antiquitatibus Germanicis, sed ex legibus Romanis & Glossatoribus, non laudando instituto, fere ubique explicare voluisse. Unde etiam valde dolendum est, quod in observationibus initialibus de origine juris

§. XXII. Solent quidem Dd. in apponendo usu *Observationes impertinentes ad usum practicum relata.* hujus tituli commendare regulam: expedire reipublicæ, ne quis re sua male utatur, aut exponere causas, ob quas quis cogi possit ad vendendum, aut quaestionem tractare: an templa hodiernum jure asyli gaudeant (f), sed cur ejusmodi observationes studio omiserimus, facile patet (g), & ea de re jam alibi actum est (h).

juris Lubecensis voto lectoris non respondeat, sed de vera origine ac progressu legum Lubecensium pene nihil dixerit, quod ad rem faciat. Sed hi nævi excusandi sunt, quod eo tempore, quo scribebat Mevius, antiquitates Germanicæ spississimis tenebris adhuc obvoluta essent.

(f) Vide Philippi *us. pract.*

Inst. b. t. Ecl. 42. Hoppium in Comment. ad §. 2. hic.

(g) Nam prima regula est axioma politicum; secunda observatio ad titulum de emptione; tertia ad tit. de asy-
lis, omnes tres ad jus publicum, non privatum, pertinent.

(h) *Dissert. de usu pract. doctrina de impedim. manumiss. cap. 2. §. 2. seq. p. 37.*

FINIS,

Halle, Diss. 1 1712 T-Z

ULB Halle
005 350 913

3

Inches
Centimetres
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

Farbkarte #13

B.I.G.

Black		
3/Color		
White		
Magenta		
Red		
Yellow		
Green		
Cyan		
Blue		

RIDICA 1712, 506

CTICO
TIONUM

EL ALIE-
INT, 74

CENTISSIMO,
AC DOMINO,
VILHELMO,
CHIONE BRAN-
B. GUBERNAT.

THOMASIO,
EGIS CONSILIARIO
ICIANÆ DIRECTORE
ULTAIS JURIDICÆ

ICIANA
AJORI
VII.
ni submitter.

Ber Poortenn/

RIS SALFELDIANIS.

